

Vakoverstijgende projecten kunst en cultuur

Tips en lesvoorbeelden

slo • nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling

Vakoverstijgende projecten Kunst en cultuur

Tips en voorbeelden

slo

nationaal
expertisecentrum
voor leerplan-
ontwikkeling

Verantwoording

© 2008 Stichting leerplanontwikkeling (SLO), Enschede

Deze publicatie is mede mogelijk gemaakt door het Ministerie van OCW

Auteurs: Astrid Rass, Stéfanie van Tuinen

Redactie: Gerda Remmers

Eindredactie en projectcoördinatie: Astrid Rass

Ontwerp: Axis

Deze publicatie maakt deel uit van de website www.durftecombineren.slo.nl.

Speciale dank aan de docenten en anderen die op de een of andere manier hebben meegewerkt aan de totstandkoming van deze website:

Anne ter Apel, Paula van Brugge, Jacco Camphens, Anneke Doest, Marieke Doomen, Frank van den Ende, Ralph Hamer, Marie-Antoinette van den Heuvel, Wendy Janssen, Margo Kienhuis, Ina Klaasen, Dirk Klein, Marion Lusseveld, Willem Makkinga, Rita Nieuwenweg-Kamies, Bas Postma, Tineke Roetman, Margreeth Sand, Corina Westra, Ellen Wichman, Stichting M.I.C.K., Delden, KCO, Zwolle

Informatie:

SLO

Nationaal Expertisecentrum Leerplanontwikkeling

Secretariaat VO Onderbouw

Postbus 2041

7500 CA Enschede

Telefoon 053-4840 660

E-mail: vo-onderbouw@slo.nl

AN-nummer: 4.4130.0080

Inhoud

1. Inleiding	5
2. Kunst en cultuur in projecten	7
3. Lesvoorbeelden Kunst en cultuur en mvt	15
4. Lesideeën kerndoelen onderbouw	23
Bijlagen	
Bijlage 1: De kernconcepten	29
Bijlage 2: De Kunst- en cultuurschijf	35
Bijlage 3: Impuls	37

1. Inleiding

Over de grenzen van je eigen vak heen kijken, combinaties zoeken met vreemde vakinhouden. Een uitdaging die niet altijd even makkelijk is, maar die wel zeer verfrissend kan werken en meer mogelijk maakt dan men vaak in eerste instantie denkt.

In onderstaand overzicht zijn tal van lesvoorbeelden verzameld. Hiermee willen we docenten inspireren met nieuwe ideeën. We geven daarom geen uitgebreide lesbeschrijvingen, maar korte en bondige lescontouren die het team zelf verder kan invullen en afstemmen op de eigen context en het niveau van de leerling. Deze lesvoorbeelden zijn onderdeel van de website www.durftecombineren.slo.nl.

Kunst en cultuur binnen projecten

Een overzicht met een viertal vak- en leergebiedoverstijgende projecten waarin kunst en cultuur een prominente rol speelt. De Kunst- en cultuurschijf vormt hierbij het raster om de lessen te beschrijven. Naast deze beschrijvingen vindt u informatie over een geschikte impuls, de tijdsindicatie, het bronmateriaal, de betrokken vakken en de doelgroep. Eveneens zijn de namen van de scholen vermeld, alsmede een aantal tips en valkuilen.

Lesvoorbeelden Kunst en cultuur en MVT

Korte moduleschetsen met leuke en originele modules voor het leergebied Cultuur en talen.

Lesideeën kerndoelen onderbouw

In deze publicatie treft u een achttal lesideeën die op basis van de kernconcepten Kunst en cultuur en de Kunst- en cultuurschijf (zie bijlagen) zijn uitgewerkt.

2. Kunst en cultuur in projecten

LEEROPGAVE Kunst en cultuur binnen projecten

slo

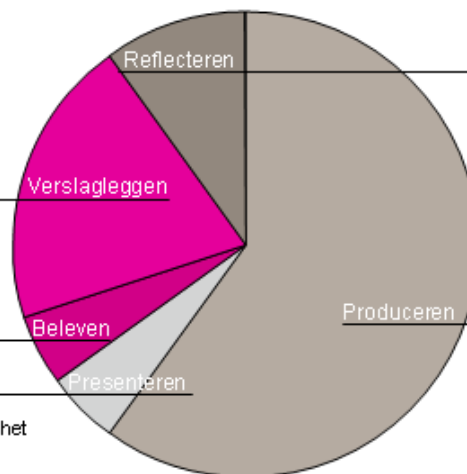
Titel: **BLAUWKAPJE**

Met dank aan: R. Hamer, Philips van Horne - Weert

Leerlingen houden een logboek bij waarin ze verslag doen van de productie (schetsen, foto's, teksten, enz.). Na elke les geven ze in steekwoorden weer wat ze van de les vonden (het proces). Dit wordt met de begeleidende docent besproken.

Leerlingen kijken en luisteren naar een verhalenverteller (zie Impuls), het verhaal van Roodkapje en kijken en luisteren naar elkaars werk.

Leerlingen presenteren binnen het groepje aan het eind van elke les hun vorderingen. De musical vormt de eindpresentatie van het project.

Aan het begin van elke les bespreken de leerlingen de taakverdeling; deze wordt aan het eind van iedere les geëvalueerd. De docent heeft een coachende rol en stuurt zonnodig bij door vragen te stellen. Daarbij houden leerlingen ook een persoonlijk logboek bij. Dit logboek is uitgangspunt voor het gesprek met de docent over de vorderingen van de leerling.

Een groepje leerlingen speelt één van de zes scènes uit de musical van Blauwkapje. Hiervoor bewerken ze het verhaal, ontwerpen het decor en zoeken of componeren de muziek.

"Speel een scène uit de musical Blauwkapje!"

Impuls: Voorstelling van 'Het Sprookjeskwartet', uitnodigen van een sprookjesverteller (Mirjam Mare, Bas Wisselink, Eric Borrias, Marijke Goossens, Astrid Hamel), bekijken van moderne sprookjes uit "er was eens..." IKON/KRO of bezoek een musical.

Tijdsindicatie: 6 x 3 uur: voor uitwerking van het sprookje (dit volgt op een introductieperiode van 6 x 3 uur).

Doelgroep: Klas 1/2

Vakken: Tekenen, drama, muziek.

Voorkennis: Leerlingen hebben tijdens de introductieperiode basiskennis voor musical verworven en zijn gewend aan groepswerk/zelfstandig werken.

Bron: Het verhaal van Roodkapje en de musical op de basisschool.

Tips & Valkuilen

- Sommige leerlingen grepen de vrijheid aan voor het bedenken van discriminerende of banale karakters. Het aanbieden van een aantal karakters waaruit gekozen kan worden, voorkomt dit (Roodkapje werd bijvoorbeeld Luikapje of Stoerkapje).
- Het uitwisselen van ervaringen binnen een groepje moet deskundig begeleid worden. Leerlingen vinden het moeilijk om te reflecteren op hun bijdrage aan het geheel.
- Er is vooraf niet geïnvesteerd in instrumenten ter ondersteuning van het zelfstandig werken door leerlingen (bijvoorbeeld reflectiekaarten, kijkwijzers, planningschema's, enzovoort).
 - Besteed extra aandacht aan het kunstdossier: laat zien wat er van leerlingen verwacht wordt en hoe ze het kunstdossier moeten gebruiken.
 - Het project kan ook in een kleinere setting goed uitgewerkt worden (bijvoorbeeld: laat een jaargroep of een aantal klassen deelnemen aan het project).
 - Laat leerlingen in voorafgaande opdrachten alvast goed oefenen in reflecteren, samenwerken, zelfstandig werken; dat komt de kwaliteit van de productie ten goede.
 - Bied de opdracht gestructureerd aan (in stapjes, met werkbladen) als leerlingen moeite hebben met zelfstandig werken.

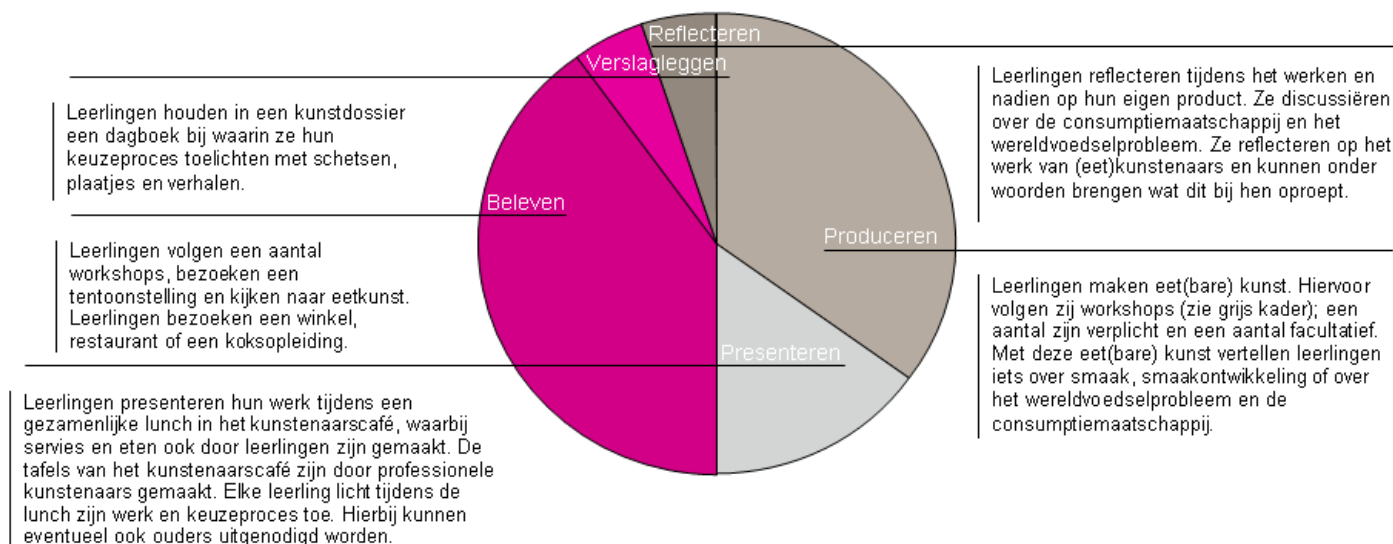
LEEROPGAVE Kunst en cultuur binnen projecten

slo

Titel: **FOOD NON FOOD** over kunst en eten

Voor meer informatie en begeleiding: Stichting M.I.C.K.: www.mick.nl
met dank aan: M. Kienhuis, A. Apel, Twickel college - Delden

KCO

"Maak je eigen eetkunst en geef je mening over de voedselproblematiek!"

Impuls: Een avondje uit eten met de klas, bezoeken van een theaterdiner, workshops verzorgd door stichting M.I.C.K..

Tijdsindicatie: 2/3 daags project of starten met workshops (1 dag) en verwerking tijdens de lessen (6 x 2 uur) met aansluitend een eindpresentatie.

Doelgroep: Klas 1 & 2

Vakken: Beeldende vorming, Mens en maatschappij, Verzorging.

Voorkennis: Leerlingen moeten minimale basistechnieken van koken kennen, zoals gas aansteken, kloppen, roeren, enzovoort.

Bronnen

- Werk van eetkunstenaars, zoals: Mathias Bernsen, Martha Atienza, Karin Mol, Myrna Joy Hofman, Suzanne Dekker, Simone Zaugg, W.O.T.
- Ons eigen dagelijks voedsel.

Tips & Valkuilen

- Niet elke meewerkende kunstenaar was goed op de hoogte van de doelgroep. Hierdoor ging het verhaal dat ze vertelden in een enkel geval over de hoofden van de leerlingen heen. Blijf als docent aanwezig tijdens de workshop en verduidelijk zonodig.
- Gebruikmaken van externe specialisten kan ervoor zorgen dat je moet afwijken van reguliere lesafspraken en de regie uit handen geeft. Bedenk van tevoren waar de grens ligt.
- Zorg dat leerlingen ook tijdens een beschouwende activiteit een duidelijke opdracht krijgen.
 - Samenwerken met een groep kunstenaars zorgt voor verse ideeën van buitenaf en werkt erg inspirerend voor leerlingen en docenten.
 - Het thema biedt veel mogelijkheden om het project schoolbreed en vakoverstijgend aan te bieden.
 - Samenwerking met een steuninstelling voor cultuureducatie neemt je veel werk uit handen.

Voorbeelden van workshops¹

- Maak kunsteten naar aanleiding van de ijscoupes van Claes Oldenburg.
- Versier je eigen servies: het kennismakingservies.
- Maak een petit four van afvalmateriaal.
- Broodbakken in de vorm van handen en voeten.
- Schilderen met kruiden.
- Volg een theaterworkshop: Dat lust ik niet!
- Bonbons maken.
- Kook een wereldmaaltijd onder leiding van Peer's catering: dit is een driegangen menu dat door leerlingen gekookt wordt en waarbij per persoon niet meer ingrediënten worden gebruikt dan de hoeveelheden die beschikbaar zijn als al het voedsel van de wereld eerlijk zou worden verdeeld over alle wereldbewoners.
- Maak een anti-kopje naar aanleiding van het bontkopje van Meret Oppenheim.
- Doe mee aan het jachtproject: het voedsel voor een barbecue moet, als parodie op de consumptiemaatschappij, eerst met pijn en boog bemachtigd worden.
- Hoe ziet jou eetcultuur eruit?

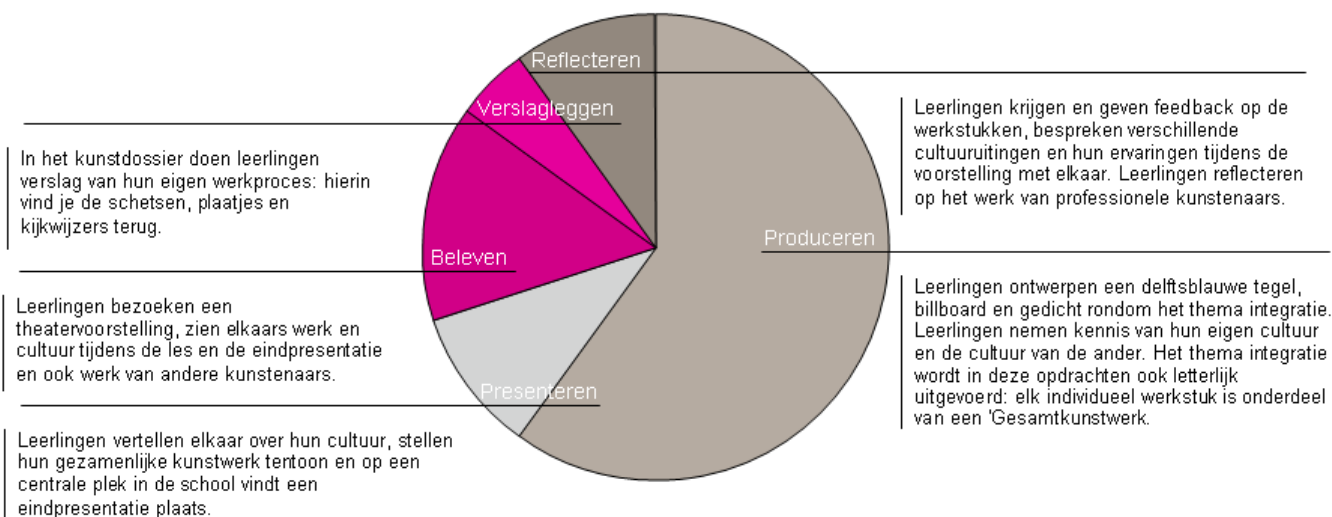
¹ Een aantal workshops kunnen verzorgd worden door kunstenaarsvereniging M.I.C.K.

LEEROPGAVE Kunst en cultuur binnen projecten

slo

Titel: **INTEGRATIE**

Met dank aan: M. van den Heuvel, Pantarijn - Wageningen

"Ontwerp een tegel, billboard en gedicht over jouw cultuur!"

Impuls: Theateervoorstelling (met als thema integratie), Warchild, Ali B. en Marco Borsato.

Tijdsindicatie: driedaags project of binnen het reguliere programma: 6 x 2 uur Kunst en cultuur.

Doelgroep: Klas 1 & 2.

Vakken: Kunst en cultuurvakken, Mens & Maatschappij, mentorles, Nederlands.

Voorkennis: n.v.t.

Bronnen

- Deltsblauw tegelwerk van Suzanne Dekker of Hugo Kaagman.
- Reclameschilderen (vraag assistentie van mbo-studenten!)
- Uitzending 'Najib en Julia'.

Tips & Valkuilen

- Prikkel leerlingen om zichzelf te laten zien. Elke leerling is uniek, dus er zal nooit eenzelfde tegel ontstaan.
- Zorg voor een veilig klimaat in de groep. Dit onderwerp kan gevoelige discussies oproepen en persoonlijke verhalen. Sta hier voor open, maar laat het niet escaleren.
- Bereid leerlingen goed voor op de voorstelling. Maak de gedragscode in het theater of tijdens de voorstelling goed kenbaar bij leerlingen en collega's.
 - Laat ze hun ontwerp voor de tegel op een witte tegel schilderen met keramiekverf. Zo ontstaat er een 'echte' deltsblauwe tegelwand en zo ook een gezamenlijk kunstwerk.

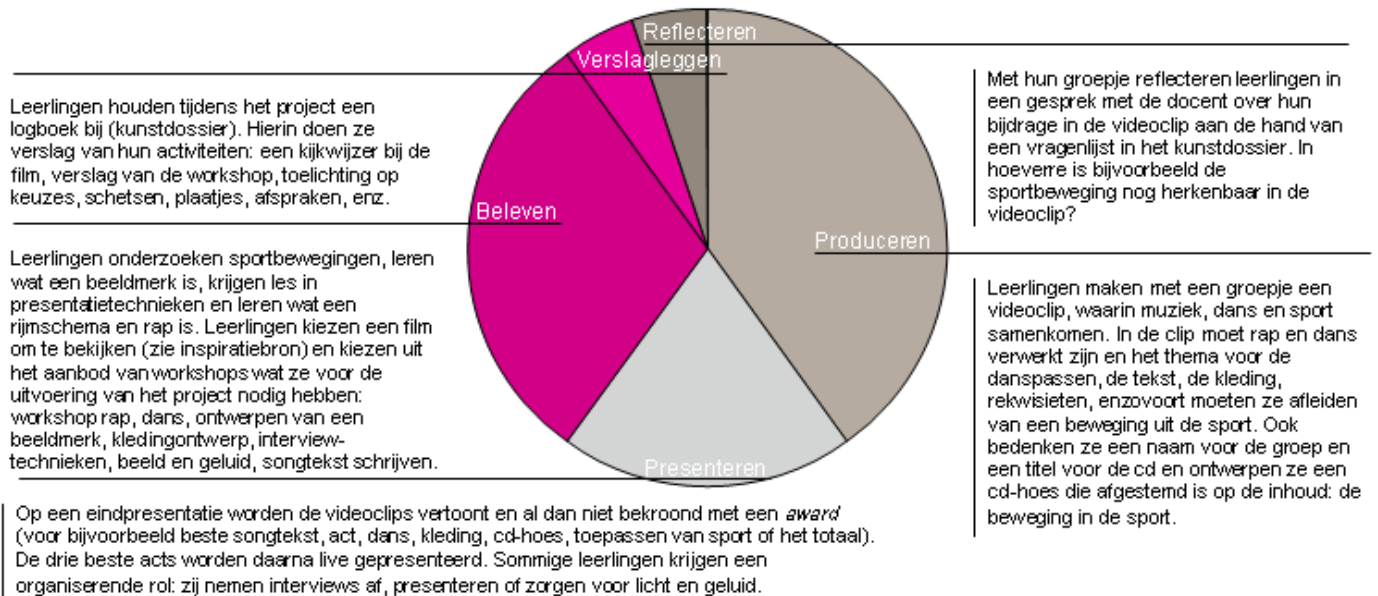
- Informeer collega's ruim van tevoren en probeer op deze manier draagvlak te creëren. Faciliteer betrokken docenten (extra).
- Laat leerlingen debatteren over het onderwerp integratie in de ruimste zin van het woord, zoals bij het Lagerhuis voor jongeren.

LEEROPGAVE Kunst en cultuur binnen projecten

slo

Titel: **MOVE IT!**

Met dank aan: M. Doomen, Het Gelders Mozaïek - Arnhem

"Kies een sportbeweging en gebruik die voor een videoclip!"

Impuls: Een optreden van bijvoorbeeld Typhoon (of een compilatie van videoclips, optredens van rappers op een groot scherm in de kantine).

Tijdsindicatie: 6 weken, gemiddeld 4 uur per week.

Doelgroep: Klas 2 & 3

Vakken: Nederlands, Kunst en cultuur: Beeldende vorming, Muziek, Dans, Drama, Lichamelijke opvoeding.

Voorkennis: filmen en monteren.

Bronnen: Dansfilms, zoals 'Save the last dance', 'Step up' of 'Eight miles'.

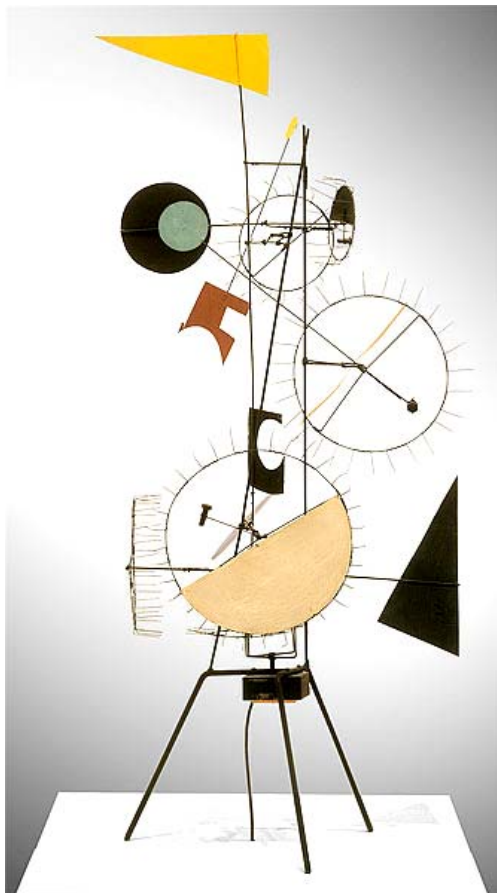
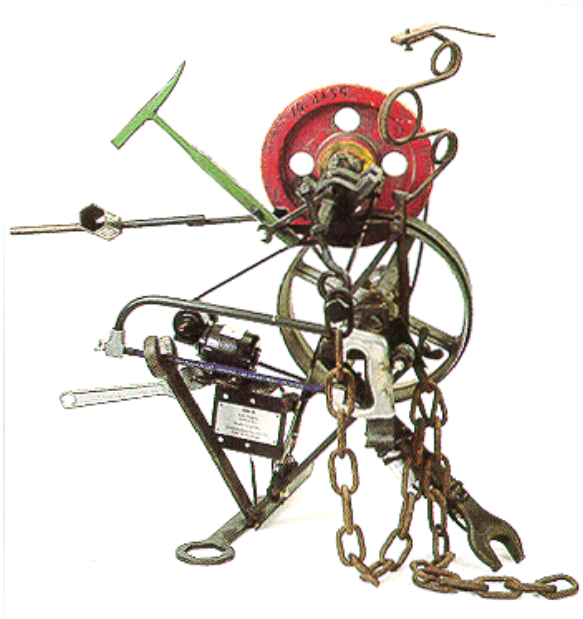
3. Lesvoorbeelden Kunst en cultuur en mvt

VMK – Handvaardigheid en moderne vreemde talen

Titel	Fantasiegebruiksvoorwerp van bestaande voorwerpen
Uitdaging	Maak van bestaande materialen/voorwerpen (denk aan blikjes/hout/fietsonderdelen/meubels, enz.) een fantasiegebruiksvoorwerp.
Eisen/criteria/onderzoek	De docent laat een aantal voorbeelden zien. Deze voorbeelden kunnen afbeeldingen zijn, maar ook film/dia/PowerPoint, enzovoort, over werk/werkwijze van kunstenaars die net zo werken als de leerlingen straks gaan doen. Lokaal/opbergruimte: A. voor de verzamelde voorwerpen/materialen. B. voor de eindwerkstukken. Materiaal/gereedschap: naast de verzamelde voorwerpen/materialen is er ook gereedschap nodig, denk aan hamers/spijkers/soldeerspullen, enz. Dus handvaardigheids- of technieklokaal.
Groepsvorming	Leerlingen maken zelf een groep, liefst tweetallen. Eventueel met een derde leerling erbij, maar dit heeft niet de voorkeur. Dit in overleg met de docent.
Presentatievorm	Leerlingen zorgen voor een mooie presentatievorm. Bijvoorbeeld op een sokkel, maar het kan natuurlijk ook hangen. De presentatie kan plaatsvinden in aula/kantine/gang/mediatheek, enzovoort. Bijvoorbeeld tijdens open dag of andere bijeenkomsten. Naast de presentatie ondersteunt een bijschrift het fantasie-gebruiksvoorwerp. Het bijschrift gebeurt in een van de vreemde talen. Hierop staat de titel van het gebruiksvoorwerp, waarvoor het kan worden gebruikt en waarvan het is gemaakt. Dit is puur ter ondersteuning van de presentatie die de leerlingen houden na het afronden van alle fantasiegebruiksvoorwerpen (op een nog nader te noemen moment).

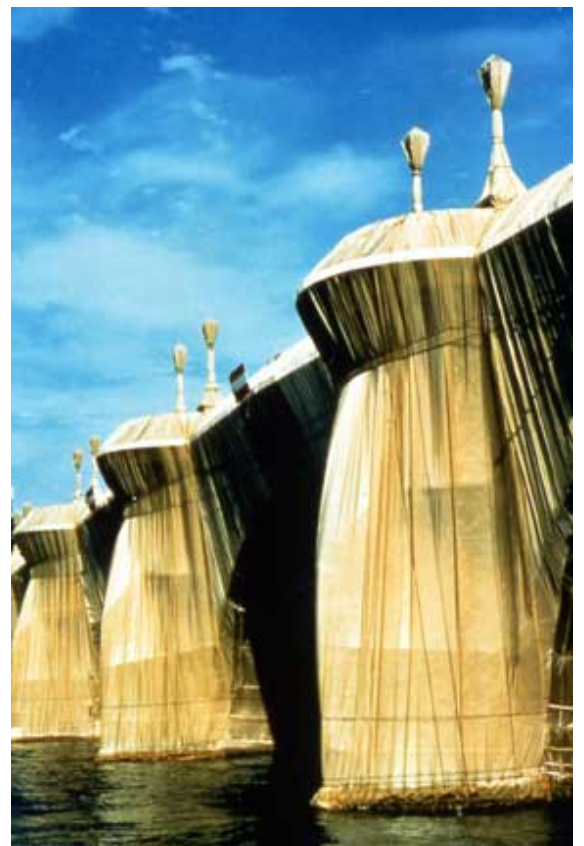
Aantal uren	<p>Week 1: uitleg van de opdracht/maken van groepen/ brainstormen, schetsen, enzovoort materialen verzamelen. Dus: iedereen verzamelt wat hij vinden kan, voor de hele groep. Er is altijd een garage/container/ lokaal of iets dergelijks waar materialen opgeslagen kunnen worden (zoeken kan dus ook buiten school). HW na week 1: bij begin week 2 moeten genoeg voorwerpen voorradig zijn.</p> <p>Week 2 en 3: Het in elkaar zetten van de gevonden voorwerpen tot een fantasiegebruiksvoorwerp.</p> <p>Week 4: afwerking (plaatsen van sokkel/bijchrift) en presentatie.</p>
Hulpbronnen	Docent, internet, film, boeken.
Beoordeling	Aan de hand van logboek van onderzoek en proces (schetsen en foto's) en presentatie.
Logboek portfolio	--

Voorbeelden - Fantasiegebruiksvoorwerp van bestaande voorwerpen

Titel	Wat zie ik? Verstoppertje (optioneel)
Uitdaging	Ik wil een tweede Christo zijn, maar hoe?
Eisen/criteria/onderzoek	<p>De docent laat een aantal voorbeelden zien. Deze voorbeelden kunnen afbeeldingen zijn, maar ook film/dia/PowerPoint, enzovoort over het werk/werkwijze van Christo.</p> <p>Materiaal/gereedschap: plastic en touw (film/fotocamera – vastleggen van de handeling, dit omdat het een kortdurende happening is).</p> <p>Leerlingen moeten zich verdiept hebben in de persoon Christo, zijn werkwijze/materiaalkeuze/doel afloop. Het voorwerp dat de leerlingen gaan verbergen/inpakken moet geschetst zijn of bewerkt in een foto.</p> <p>Voorbeeld</p>
Groepsvorming	Leerlingen maken zelf een groep. Maximaal vier leerlingen per groep.
Presentatievorm	<p>Een voorwerp/ruimte of iets dergelijks wordt ingepakt op de manier van Christo (plastic en touw, denk aan de auto van de heer S. Terpstra, het kopieerapparaat of het toilet en de trap, enzovoort (kies dus 1 ding)).</p> <p>Leerlingen presenteren aan de hand van de vreemde taal wat het voorstelt, waarom en hoe ze dit gedaan hebben. Dit kan in een toneelstukje in de moderne vreemde taal.</p> <p>Bijschriften uiteraard verplicht. Daarin titel, werkwijze, uitleg wat het voorstelt in één van de vreemde talen.</p>
Aantal uren	<p>Week 1: uitleg opdracht/groepen en rollen verdelen, wie doet wat/verzamen info. Strijdplan.</p> <p>Week 2: Ruimte kiezen en bewerken door middel van schetsen/foto's werkwijze Christo en natuurlijk bepalen hoeveel spullen je nodig hebt (plastic en touw).</p> <p>Week 3: afmaken van het inpakken. Presentatie.</p> <p>De hele gebeurtenis wordt vastgelegd op camera (film/foto).</p>
Hulpbronnen	Docent, internet, film, boeken.
Beoordeling	Aan de hand van logboek van onderzoek en proces (schetsen en foto's) en presentatie.
Logboek portfolio	...

Voorbeelden – Wat zie ik? Verstoppertje

Titel	Ruzie aan tafel
Uitdaging	Maak van voorwerpen die zich op tafel bevinden een 'kunstwerk'. Denk aan: borden/vazen/bestek/asbak/bekers/flessen/theezakjes/servet/krant/tafelkleed, etenswaren die niet bederven (denk aan pasta/gedroogde maïs), enzovoort. Leg hierbij een bepaald moment tijdens de ruzie vast. Leerlingen verzinnen hier een verhaal bij (bepaald soort servies of kleurgebruik, gebroken borden, e.d.).
Eisen/criteria/onderzoek	De docent laat een aantal voorbeelden zien. Deze voorbeelden kunnen afbeeldingen zijn, maar ook film/dia/powerpoint, enzovoort over het werk/de werkwijze van Daniel Spoerri. Lokaal/opbergruimte: A. voor de verzamelde voorwerpen/materialen. B. voor de eindwerkstukken. Materiaal/gereedschap: naast de verzamelde voorwerpen/materialen is er ook gereedschap nodig, denk aan: hamers/spijkers/lijm(pistool), tacker, speciale lijm, enzovoort. Dus handvaardigheids- of technieklokaal.
Groepsvorming	Leerlingen maken zelf een groep. Maximaal 4 leerlingen per groep.
Presentatievorm	Leerlingen leggen een bepaald moment van een ruzie aan tafel vast. Dit vastleggen van gebroken/kapotte voorwerpen/etenswaren gebeurt op een grote houten plaat (rond/vierkant – formaat maximaal 1,5 bij 1,5). Deze komt te hangen. De presentatie kan plaatsvinden in de aula/kantine/gang/mediatheek, enzovoort. Bijvoorbeeld tijdens open dag of andere bijeenkomsten. Naast de presentatie ondersteunt een bijschrift het kunstwerk. Het bijschrift gebeurt in één van de vreemde talen. Hierop staat de titel van het kunstwerk, de oorzaak van dit gebeuren, wie/wat/waar/wanneer.
Aantal uren	Week 1: uitleg van de opdracht/maken van groepen/ brainstormen, schetsen, enzovoort op pad voor materialen. Dus: iedereen verzamelt wat hij vinden kan, voor de hele groep. HW na week 1: bij begin week 2 moeten genoeg voorwerpen voorradig zijn. Week 2 en 3: Het in elkaar zetten van de gevonden voorwerpen tot een kunstwerk. Week 4: afwerking, plaatsen van het kunstwerk en presentatie.
Hulpbronnen	Docent, internet, film, boeken.
Beoordeling	Aan de hand van logboek van onderzoek en proces (schetsen en foto's) en presentatie.
Logboek portfolio	...

Voorbeelden - Ruzie aan tafel

4. Lesideeën kerndoelen onderbouw

Lesidee 1: Digitaal profiel

Kernconcept: Identiteit en diversiteit

Leerling uitleg: maak een eigen website waarin je jezelf portretteert. Zeg wie je bent en wat je doet?

1. **Produceren:** bedenk een persoonlijk vormgegeven website en vertel wie je bent, waar je van houdt en wat je doet. Plaats daarbij een zelfportret in de vorm van een bewerkte foto of tekening.
2. **Presenteren:** nodig per mail een aantal klasgenoten en je docent uit om een bezoek te komen brengen aan jouw eigen website.
3. **Beleven:** zoek in de school naar portretten, hangt de koningin ook ergens? Kijk op Internet naar diverse zelfportretten en vergelijk deze met de vele profielsites die het Internet biedt. Of heb jij al een eigen profielsite?
4. **Verslagleggen:** bewaar drie (digitale) ontwerpfasen van je zelfportret en vertel waarom je bepaalde keuzes hebt gemaakt. Bewaar dit in je kunstdossier.
5. **Reflecteren:** bekijk je website en vertel waarom juist deze website bij jou past?

Workshops: (digitale) technieken om een foto te bewerken, ontdekken van de zeggingskracht van kleuren en compositiebewerkingen in een foto.

Extra: kies een zelfportret van een bekende kunstenaar en laat je eigen zelfportret hierop aansluiten.

Lesidee 2: Parkeerplekje met knipoog

Kernconcept: Inspiratie en vormgeving

Leerling uitleg: de kunstenaar John Körmeling heeft voor het parkeerprobleem in de grote stad een oplossing met een knipoog bedacht: 'De Driveinwheer' (een groot reuzenrad voor auto's met bestuurder). Lukt het parkeren van je eigen fiets nog wel in de fietsenstalling van school? Bedenk een inventieve oplossing en neem net zoals John Körmeling de knipoog mee!

1. **Produceren:** bedenk een creatieve oplossing voor het parkeerprobleem van fietsen in een overvolle stalling. Maak hiervan een tekening, maquette of maak een fotocollage.
2. **Presenteren:** presenteer je oplossing aan de klas.
3. **Beleven:** bekijk op Internet naar het werk van John Körmeling en kijk onder andere op www.driveinwheer.nl. Of is er een museum bij jou in de buurt die werk van hem laat zien?
4. **Verslagleggen:** bewaar een afbeelding van het reuzenrad van John Körmeling of van andere bijzondere ontworpen parkeerplaatsen. Heb je ook ontwerpen van fietsenstallingen gevonden en wat waren je ideeën hierbij?

5. Reflecteren: wat vind je van het werk van John Körmeling en hoe heb jij een knipoog weten te vertalen in je eigen ontwerp? Hoe hebben klasgenoten het opgelost?

Workshop: technieken voor het maken van een maquette of fotocollage.

Extra verdieping: zoek een plek in een stad of dorp en plaats daar een door jou ontworpen fietsenparkeerplekje met knipoog. Je ontwerp is helemaal aangepast op de plek. Kun je de mening vragen van de burgemeester?

Lesidee 3: Vertel het met muziek

Kernconcept: Media en communicatie

Leerling uitleg: Vivaldi heeft met zijn stuk over de vier seizoenen (Le Quattro Stagioni) onder andere willen communiceren over hoe de vier seizoenen zouden kunnen klinken. Hij zette beelden als water, ijs, vogels, zon en bijvoorbeeld ook blijheid om in klanken (klankkleuren en ritmes). Welke beelden of ideeën krijg jij bij muziek?

1. Producersen: kies drie stukken muziek die totaal van elkaar verschillen. Maak hier een compilatie van en geef aan welke ideeën of beelden je bij de drie stukken krijgt.
2. Presenteren: laat de compilatie horen aan een groepje klasgenoten en geef een korte toelichting.
3. Beleven: luister naar het stuk van Vivaldi en luister naar drie verschillende soorten muziek van professionele muzikanten of popartiesten. Beschrijf welke beelden en ideeën je hierbij krijgt.
4. Verslagleggen: bewaar je compilatie en je toelichting.
5. Reflecteren: herken je de verschillende seizoenen van Vivaldi? En herkenden je klasgenoten de door jou gekozen beelden bij de muziek? Vind je het geslaagd?

Workshop: toelichting op Le Quattro Stagioni van Vivaldi, de kleuren en verbeeldingskrachten van muziek. Werken met een muziekprogramma op de computer.

Extra: maak een compilatie met zelf gespeelde muziek. Probeer de muziek zo goed mogelijk te laten aansluiten bij de door jou gekozen beelden en ideeën.

Lesidee 4: Smoelengalerij

Kernconcept: Kunst en maatschappij

Leerling uitleg: de kranten staan er vaak vol mee. Karikaturen van personen. En ook op tv (Koef Noen, Kopspijkers, maar ook alleen via de stemmen op de radio bijvoorbeeld de 'broertjes de Boer') worden bekende personen kritisch geportretteerd. Wie en op welke manier zou jij iemand kritisch willen neerzetten?

1. Producersen: ontwerp een karikatuur voor een (politiek) bekend persoon. Kies zelf op welke manier (tekenen, fotobewerking, cabaretact, beweging of alleen via je stem) je deze persoon wilt neer zetten en wat de boodschap moet zijn.
2. Presenteren: presenteer je ontwerp aan de groep en leg het vast via beeld of geluid.
3. Beleven: bekijk karikaturale strips in de krant of op Internet. Bezoek eventueel een striptekenaar. Kijk ook naar tv-programma's of luister naar radioprogramma's

waar door middel van theaterachtige acts bekende personen kritisch worden belicht.

4. Verslagleggen: zorg dat je je product vastlegt zodat je het kunt opnemen in je (digitaal)kunstdossier. En beschrijf aan de hand van twee zelf gekozen voorbeelden waarom het hier gaat om karikaturen.
5. Reflecteren: bekijk je eigen optreden. Komt je karikatuur goed uit de verf, is de boodschap duidelijk en hoe reageerde het publiek?

Workshop: vergroten en verkleinen, effecten van stem en performance bij het neerzetten van personages.

Extra: zoek een lokaal radio of tv-station

Lesidee 5: Folklore fashion

Kernconcept: Identiteit en diversiteit

Leerling uitleg: Victor en Rolf, misschien ken je ze van H&M, gingen terug in de tijd en lieten zich inspireren door folklore kleding. Ze presenteerden hun ontwerpen tijdens een show in Parijs. Laat je inspireren door een kledingdracht uit je eigen cultuur of dat van je voorouders en geef er je eigen hippe tintje aan.

1. Produceren: ontwerp een kledingstuk, accessoire of sieraad geïnspireerd op een folklore kledingdracht.
2. Presenteren: presenteer je ontwerp aan de groep, maak er een foto van. Leg uit wat de linkers zijn met de traditionele kledingdracht. Of zien ze het al?
3. Beleven: bekijk de ontwerpen van Victor en Rolf (zoek op Victor en Rolf Folklore) en zoek verschillende stijlen in kledingdrachten uit je eigen cultuur. Breng een bezoek aan een historisch museum of neem wat traditionele kleding mee van thuis?
4. Verslagleggen: bewaar foto's van gevonden kledingdrachten en je eigen ontwerp. Maak daarbij een beeldverslag van je bezoek aan het historisch museum.
5. Reflecteren: zijn de linkers van je eigen ontwerp naar de traditionele kledingdracht duidelijk zichtbaar? Ben je tevreden?

Workshop: materiaal en technieken bij het ontwerpen van kleding, accessoires of sierraden.

Extra: kies een periode uit de (Europese of wereldwijde) kostuumgeschiedenis en laat je ontwerp hierop aansluiten

Lesidee 6: Trolley-koffer

Kernconcept: Inspiratie en vormgeving

Leerling uitleg: de schooltassen zijn vaak te zwaar en overvol. Daarbij zijn ze niet altijd stootbestendig voor de boeken en laptops. Een trolley-koffer zou een uitkomst kunnen zijn. Minder rugklachten, beter voor de boeken, alleen... ze zien er wel erg suf uit.

De uitdaging voor jou. Ontwerp een hippe Trolley die past bij jou!

Laat je inspireren door de mobiele huizen (nee, dit zijn geen ordinaire caravans!) van kunstenaar Joep van Lieshout.

1. Produceren: ontwerp en maak een hippe trolley die past bij jongeren! Neem een trolley-koffer als uitgangspunt en pimp deze op tot een hip jeugdige model.

2. Presenteren: presenteer je ontwerp aan de groep, maak er een foto van.
3. Beleven: bekijk de 'Mobile homes' van Joep van Lieshout. Ga je oriënteren op de verschillen in ontwerp van de trolleys, stap eens bij een kofferwinkel binnen.
4. Verslagleggen: bewaar je ontwerpschetsen, je ideeën en een foto van je prototype voor je digitaal kunstdossier.
5. Reflecteren: is de trolley hip geworden? En kun je goed zien dat de trolley past bij de jeugd van tegenwoordig?

Workshop: assistentie in het oplossen van technische problemen bij het bewerken van trolley-koffers.

Extra: zoek contact met een ontwerp bureau of de academie voor industriële vormgeving en vraag om informatie of een interview.

Lesidee 7: Blue man in actie

Kernconcept: Media en communicatie

Leerling uitleg: de Blue man group is een groep van drie kunstenaars met altijd blauwe gezichten die met behulp van simpele materialen (regenpijpen en stokken) een daverend muziekspektakel geven. Durf jij de uitdaging aan?

1. Produceren: ontwerp samen met de hele klas een muziekspektakel, geïnspireerd op de Blue man group.
2. Presenteren: presenteer dit tijdens de open dag.
3. Beleven: kijk op www.bluemangroup.nl voor meer informatie en inspiratie. Je kunt misschien nog een kaartje bemachtigen, maar laat je tijdens een jamsessie ook verrassen door spontane muzikale ontdekking van je klasgenoten.
4. Verslagleggen: maak video opnamen, vertel welke rol jij had in het geheel en hou een logboek bij met je bevindingen.
5. Reflecteren: bespreek met de hele klas wat goed ging en wat beter had gekund. Bedenk wat jij persoonlijk hebt geleerd.

Workshop: maken van muziekinstrumenten met simpele materialen en het leren spelen ervan. Begeleiding in de (dans)performance.

Extra: Stel alleen of samen met twee andere klasgenoten een eigen muziekspektakel samen.

Lesidee 8: Tatoe varkens

Kernconcept: Kunst en maatschappij

Leerling uitleg: de kunstenaar Wim Delvoye heeft ten behoeve van de kunst varkens laten tatoeëren. Bij mensen is het tatoeëren min of meer geaccepteerd, maar hoe zit het met varkens?

1. Produceren: maak de klas duidelijk wat volgens jullie groepje wel en niet mag in het kader van kunst. Kies zelf een vorm of discipline waarin jullie dit willen uitwerken.
2. Presenteren: presenteer de uitkomsten aan de klas.
3. Beleven: kijk op Internet voor het varken van Wim Delvoye en zoek eventueel naar kritische krantenberichten.

4. Verslagleggen: leg het product vast door middel van beeld of geluid en geef een samenvatting.
5. Reflecteren: is een scheidslijn eenvoudig te maken, hoe denkt de klas hierover? En hebben jullie je mening duidelijk kunnen presenteren?

Workshop: groepjes begeleiding bieden bij het ontwikkelen van hun mening en het vertolken van hun ideeën tot een product.

Extra: durf je het aan? Organiseer een 'pauzedebat' over dit onderwerp.

5. Bijlagen

Bijlage 1: Titels met kernconcepten Kunst en cultuur

Bedenk titels aan de hand van kernconcepten Kunst en cultuur

Werkvorm – Titels met kernconcepten Kunst en cultuur

Doelgroep: leergebiedteams, projectteams, ontwikkelteams.

Doel: komen tot zo veel mogelijk titels of thema's voor lessen en projecten binnen een specifiek domein waarbij de kernconcepten het uitgangspunt vormen.

Voorwerk

Kopieer of print de kernconcepten Kunst en cultuur op een A4tje en zet voor extra herkenning elk kernconcept op een ander gekleurd A4tje.

Beschrijving

- Stap 1: Bedenk in 1 minuut zo veel mogelijk titels bij een kernconcept.
Denk aan inspirerende titels als 'Daar zit muziek in', 'van de andere kant bekeken', 'Kunst en kitsch', 'you-tube-me tube'.
- Stap 2: Geef de bladen telkens na 1 minuut door naar rechts. Doe dit drie keer zodat iedereen elk kernconcept heeft gehad.
- Stap 3: Leg de bladen op tafel en bekijk gezamenlijk de titels. Omcirkel bij elk kernconcept drie titels die je het meest aansprekend vindt.

Tips

Meer informatie over kernconcepten Kunst en cultuur in de publicatie.

De kernconcepten kunnen gebruikt worden als ordening voor de perioden in het schooljaar.

De titels vormen de thema's in de verschillende perioden.

Maak gebruik van onderstaande kernconcepten.

Leergebied Kunst en cultuur

- Identiteit en diversiteit
- Inspiratie en vormgeving
- Media en communicatie
- Kunst en maatschappij

Leergebied Kunst, cultuur en bewegen - KCB

- Kunst, sport en persoonlijke ontplooiing
- Kunst, sport en uitvoering
- Kunst, sport en media
- Kunst, sport en maatschappij

Leergebied M en M

- Macht, gezag en bestuur
- Cultuur, levensbeschouwing en identiteit
- Arbeid en zorg
- Fysieke en sociale leefomgeving
- Wetenschap, technologie en samenleving
- Internationale betrekkingen.

Leergebied M en N

- Materie
- Energie
- Kracht en beweging
- Leven.

1. Identiteit en diversiteit

Identiteit en diversiteit

(accent op autonome kunst)

Je identiteit is je persoonlijkheid, je karakter. Wat vind je belangrijk in het leven, wat zijn je idealen en talenten? Hoe is je innerlijk en hoe je uiterlijk? Kunst en cultuur bieden de ruimte om je eigen identiteit te ontdekken en te ontwikkelen, door jezelf te vergelijken met anderen, door kennis te maken met kunstuitingen van anderen en door jezelf in beeld, muziek, taal en/of beweging uit te drukken.

2. Inspiratie en vormgeving

Inspiratie en vormgeving

(accent op toegepaste kunst)

Inspiratie is de bron van de kunstenaar én van de ontwerper. Waar haal je je inspiratie vandaan? Uit jezelf of uit je omgeving? Ga je op zoek of overkomt het je? Inspiratie staat aan de ene kant van het ontwerpproces, de uiteindelijke vormgeving aan de andere kant. Welke rol speelt inspiratie bij een opdracht voor een opdrachtgever? En welke stappen zitten tussen begin- en eindproduct?

3. Media en communicatie

Media en communicatie

(accent op nieuwe media)

De nieuwe media en ICT spelen een belangrijke rol binnen de kunsten. Digitale media leveren snel resultaat en zijn voor iedereen toegankelijk. Zowel fotografie als video zijn voor leerlingen direct toegankelijk. Welke aspecten spelen een rol bij het maken van kunst met digitale media, anders dan bij meer traditionele kunstvormen? Wat is de rol van manipulatie, kun je vertrouwen wat je ziet? Zie je wat je denkt te zien?

4. Kunst en maatschappij

Kunst en maatschappij

(accent op maatschappelijke betekenis)

De manier waarop we met elkaar omgaan en wat we vanzelfsprekend vinden, vormen onze cultuur: dat wat breed geaccepteerd wordt in onze maatschappij. Kunst laat daar vaak de andere kant van zien. Kunst legt de vinger op de zere plek. Kunst kan nieuw licht werpen op iets, kunst kan vragen stellen. Bij dit kernconcept gaat het vaak om actuele gebeurtenissen en bewegingen in de maatschappij.

Bijlage 2: De kunst- en cultuurschijf

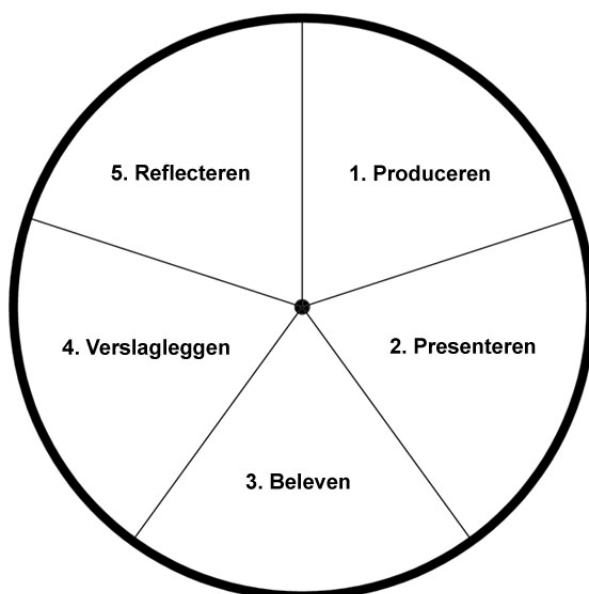
De 'Kunst- en cultuurschijf' (zie onderstaande afbeelding) symboliseert een leeropgave met in elke 'taartpunt' een kerndoel. Opzet hiervan is docenten structuur te bieden voor het ontwikkelen of inhoudelijk verantwoorden van leeropgaven. Daarbij is de stelregel dat in elke leeropgave minimaal de vijf kerndoelen een plek krijgen. De verhouding tussen de vijf is echter variabel, afhankelijk van de visie en keuzes van de school (de docent of het team). Een school kan kiezen om meer nadruk te leggen op *reflecteren* of de *beleving* van kunst en cultuur buiten school, waardoor deze onderdelen een groter aandeel zullen krijgen in de schijf. Daarbij heeft de school de vrijheid om eigen gekozen 'taartpunten' toe te voegen, zoals onderzoeken, samenwerken of andere vaardigheden. Vooral voor docententeams en vaksecties die zoeken naar uniformiteit en verantwoording van hun leeropgaven kan de schijf houvast bieden.

De Kunst- en cultuurschijf kan gebruikt worden als:

- ontwikkelformat: een leidraad voor het ontwikkelen van (uniforme) leeropgaven
- checklist: komen alle kerndoelen (voldoende) aanbod?

Afbeelding: Kunst- en cultuurschijf

Elke leeropgave bestaat uit minimaal vijf kerndoelen, de verhouding tussen de vijf is echter variabel en wordt bepaald door docent of team.

Bijlage 2: Impuls

Een impuls binnen kunst- en cultuureducatie is:

"een krachtige kunstzinnige warming up die verder gaat dan alleen het tonen van afbeeldingen of referentiebeelden aan leerlingen, maar leerlingen op een voor hen niet alledaagse manier meevoert en betrokken maakt bij de aankomende kunstzinnige taak."

Bij een impuls binnen kunst- en cultuureducatie gaat het om het beleven in totale onderdompeling van waar het in essentie binnen een kunstuiting of kunstopdracht om gaat. Deze onderdompeling, ook wel immersie genoemd, heeft betrekking op de mate waarin de leerling het gevoel heeft dat hij de (overrompelende) culturele of kunstzinnige uiting als het ware van binnenuit ervaart.

Denk bijvoorbeeld aan een imponerende theatervoorstelling of 's ochtend op school je lokaal helemaal met doek ingepakt vinden (zoals bij Christo), of de klas krijgt gedurende een week stukjes van een brief toegestuurd die samen resulteren in een mysterieuze opdracht of verras de klas met een smaaktest als het gaat over Kunst en kitsch.

Het wel of niet 'gegrepen' worden door deze impuls blijft echter een persoonlijke zaak. Het is daarbij de taak van de creatieve docent dat hij een impuls zoekt die net *niet* aansluit bij de belevingswereld van de leerlingen. Dat maakt het voor leerlingen uitdagend en spannend, maar niet te controversieel waardoor leerlingen mogelijk afhaken. Een impuls moet voor leerlingen daarom wel van betekenis zijn voor de aansluitende opdracht waardoor de intrinsieke motivatie om te leren en ervaren toeneemt.

Een eenvoudige doch doeltreffende manier om een impuls kracht bij te zetten is door verandering van omgeving, zoals bijvoorbeeld naar de bioscoop gaan of een theaterstuk bekijken in de gymzaal. Het gaat er vooral om dat de dagelijkse gang van zaken (even) wordt doorbroken. Welke impuls u kiest, is natuurlijk eveneens afhankelijk van factoren als de schoolsituatie, het budget en het type leerling.

Bij de lesvoorbeelden begint elke lesbeschrijving met steeds verschillende impulsen. Hierbij kan gedacht worden aan impulsen binnen de muren van het klaslokaal of aan het ondernemen van krachtige en inspirerende culturele of kunstzinnige activiteiten. Bedenk hierbij dat de koppeling van de impulsen met de leerlijn Culturele en kunstzinnige activiteiten binnen de school uitermate geschikt kan zijn.

SLO

Boulevard 1945 - 3
7511 AA Enschede

Postbus 2041
7500 CA Enschede

T 053 484 08 40
F 053 430 76 92
E info@slo.nl

www.slo.nl

slo